

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (första avdelningen)

den 16 maj 2013 *

”Civilrättsligt samarbete — Särskild behörighet i mål om skadestånd utanför avtalsförhållanden —
Gränsöverskridande deltagande av flera personer i samma påstått skadegörande handling —
Möjlighet att fastställa att en domstol är territoriellt behörig på grundval av den ort där den
skadegörande handlingen företagits av en annan skadevållare än svaranden
(wechselseitige Handlungsortzurechnung)”

I mål C-228/11,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Landgericht
Düsseldorf (Tyskland) genom beslut av den 29 april 2011, som inkom till domstolen den 16 maj 2011,
i målet

Karl-Heinz Melzer

mot

MF Global UK Ltd,

meddelar

DOMSTOLEN (första avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden A. Tizzano samt domarna A. Borg Barthet, J.-J. Kasel, M. Safjan
(referent) och M. Berger,

generaladvokat: N. Jääskinen,

justitiesekreterare: handläggaren C. Strömholm,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 5 juli 2012,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Karl-Heinz Melzer, genom S. Volaric-Huppert, F. Marzillier, G. Guntner och W.A. Meier,
Rechtsanwälte,
- MF Global UK Ltd, genom C. Gierets, Rechtsanwalt,
- Tysklands regering, genom T. Henze samt genom K. Petersen och J. Kemper, båda i egenskap av
ombud,

* Rättegångsspråk: tyska.

- Tjeckiens regering, genom M. Smolek och J. Vlácil, båda i egenskap av ombud,
- Portugals regering, genom L. Inez Fernandes, i egenskap av ombud,
- Schweiz regering, genom D. Klingele, i egenskap av ombud,
- Europeiska kommissionen, genom A.-M. Rouchaud-Joët och W. Bogensberger, båda i egenskap av ombud,

och efter att den 29 november 2012 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,
följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 5.3 i rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (EUT L 12, 2001, s. 1).
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan Karl-Heinz Melzer och MF Global UK Ltd (nedan kallat MF Global). Målet rör skadestånd på grund av utförda terminsaffärer.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

- 3 Det framgår av skäl 2 i förordning nr 44/2001 att förordningens syfte är att, för att den inre marknaden ska fungera väl, införa ”bestämmelser som gör reglerna om behörighetskonflikter på privaträttens område mer enhetliga och som förenklar formaliteterna, så att domar från de medlemsstater som är bundna av denna förordning kan erkännas och verkställas enkelt och snabbt”.
- 4 Skälen 11, 12 och 15 i förordningen har följande lydelse:

”(11) Behörighetsbestämmelserna måste uppfylla kravet på förutsebarhet och bygga på den allmänna principen om svarandens hemvist, och det måste alltid kunna gå att bestämma vilken domstol som är behörig utifrån denna princip, utom i vissa bestämda fall när tvistens art eller hänsynen till partsautonomin gör det berättigat att använda någon annan anknytning. I fråga om juridiska personer bör hemvisten definieras autonomt så att de gemensamma reglerna blir klara och behörighetskonflikter kan undvikas.

(12) Principen om att domstolen där svaranden har hemvist är behörig bör kompletteras med alternativa behörighetsregler i de fall där det finns en nära koppling mellan domstolen och tvisteföremålet eller då detta krävs för att underlätta rättskipningen.

...

(15) För att rättskipningen skall fungera väl, måste man minimera möjligheten för samtida förfaranden och se till att oförenliga domar inte meddelas i två medlemsstater. ...”
- 5 Reglerna om domstols behörighet återfinns i kapitel II i förordningen.

- 6 Artikel 2.1 i förordning nr 44/2001, som ingår i avsnitt 1 med rubriken "Allmänna bestämmelser" i kapitel II, har följande lydelse:

"Om inte annat föreskrivs i denna förordning, skall talan mot den som har hemvist i en medlemsstat väckas vid domstol i den medlemsstaten, oberoende av i vilken stat han har medborgarskap."

- 7 Artikel 3.1 i förordningen, som ingår i samma avsnitt, har följande lydelse:

"Talan mot den som har hemvist i en medlemsstat får väckas vid domstol i en annan medlemsstat endast med stöd av bestämmelserna i avsnitten 2–7 i detta kapitel."

- 8 I artikel 5.1 och 5.3 i förordningen, som ingår i avsnitt 2, med rubriken "Särskilda behörighetsregler", i kapitel II, föreskrivs följande:

"Talan mot den som har hemvist i en medlemsstat kan väckas i en annan medlemsstat

- 1) a) om talan avser avtal, vid domstolen i uppfyllelseorten för den förpliktelse som talan avser;
- b) i denna bestämmelse, och såvida inte annat avtalats, avses med uppfyllelseorten för den förpliktelse som talan avser
 - vid försäljning av varor, den ort i en medlemsstat dit enligt avtalet varorna har eller skulle ha levererats,
 - vid utförande av tjänster, den ort i en medlemsstat där enligt avtalet tjänsterna har eller skulle ha utförts;
- c) om punkt b inte gäller, skall punkt a gälla,

...

- 3) om talan avser skadestånd utanför avtalsförhållanden, vid domstolen i den ort där skadan inträffade eller kan inträffa,

..."

- 9 Artikel 6.1 i samma avsnitt i förordningen har följande lydelse:

"Talan mot den som har hemvist i en medlemsstat kan även väckas i följande fall:

- 1) Om han är en av flera svarande, vid domstol där någon av svarandena har hemvist, förutsatt att det finns ett tillräckligt nära samband mellan käromålen för att en gemensam handläggning och dom skall vara påkallad för att undvika att oförenliga domar meddelas som en följd av att käromålen prövas i olika rättegångar."

Tysk rätt

- 10 I 830 § i civillagen (Bürgerliches Gesetzbuch) (nedan kallad BGB), med rubriken "Fördelning av ansvar mellan flera skadevållare", föreskrivs följande:

- "1) När flera personer gemensamt företar en skadegörande handling är var och en av dem ansvarig för skadan. Detsamma gäller när det inte går att avgöra vem av flera personer som har vållat skadan genom sitt handlande.

2) Samma ansvarsfördelning ska gälla vid skadeståndsgrundande anstiftan eller medhjälp.”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågan

- 11 Det framgår av begäran om förhandsavgörande att Karl-Heinz Melzer, med hemvist i Berlin (Tyskland), värvades som kund via telefon av Weise Wertpapier Handelsunternehmen (nedan kallat WWH) med säte i Düsseldorf (Tyskland), och fick även support denna väg. WWH öppnade ett konto i Karl-Heinz Melzers namn hos MF Global, som är en brittisk aktiemäklarfirma med säte i London (Förenade kungariket). MF Global utförde terminsaffärer för Karl-Heinz Melzers räkning mot ersättning.
- 12 Under åren 2002–2003 betalade Karl-Heinz Melzer totalt in 172 000 euro på ett visst konto. Den 9 juli 2003 betalade MF Global ut 924,88 euro till honom. Det är skillnaden mellan dessa två belopp, det vill säga 171 075,12 euro, som Karl-Heinz Melzer nu har krävt i skadestånd.
- 13 MF Global fakturerade Karl-Heinz Melzer ett belopp på 120 USD i courtage. Av denna summa behöll MF Global 25 USD och betalade tillbaka mellanskillnaden på 95 USD till WWH.
- 14 Karl-Heinz Melzer anser att varken WWH eller MF Global i tillräcklig grad förklarade riskerna med terminsaffärer för honom. Han upplystes inte heller om den ”kick-back”-överenskommelse som MF Global och WWH träffat, eller om den intressekonflikt som därmed uppstod. Enligt Karl-Heinz Melzer är därför MF Global skyldigt att betala skadestånd till honom för att uppsåtligt och olovligt ha bistått WWH med att orsaka skada.
- 15 Landgericht Düsseldorf anser att de tyska domstolarna är internationellt behöriga enligt artikel 5.3 i förordningen på grund av att skadan har uppkommit i Tyskland. Den förmögenhetsskada som Karl-Heinz Melzer yrkar skadestånd för har uppkommit i Tyskland, eftersom det var i denna medlemsstat som han utförde överföringarna till sitt konto i London och som skadan uppkom på tillgodohavandet på bankkontot.
- 16 Landgericht Düsseldorf önskar ändå få klarhet i huruvida den är behörig enligt artikel 5.3 i förordning nr 44/2001. Eftersom skadan uppkom i Berlin och inte i Düsseldorf, blir orten för den skadegörande handlingen avgörande. MF Global är emellertid endast verksamt i London och behörighet för en domstol i Düsseldorf kan därför endast grundas på WWH:s verksamhet.
- 17 Enligt Landgericht Düsseldorf finns det stöd i tysk civilprocessrätt för en sådan alternativ anknytning till orten där den skadegörande handlingen företogs av en av flera påstådda skadevällare. Mot bakgrund av Karl-Heinz Melzers relevanta påståenden skulle denna lösning kunna tillämpas i förevarande fall.
- 18 Det är mot denna bakgrund som Landgericht Düsseldorf beslutade att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfråga till domstolen:

Vid tillämpning av reglerna om behörig domstol i mål avseende skadestånd utanför avtalsförhållanden i artikel 5.3 i [förordning nr 44/2001], kan den ort där skadan inträffade bestämmas utifrån en alternativ anknytning till orten för den skadegörande handlingen, för det fall flera [fysiska eller juridiska] personer deltagit i en gränsöverskridande skadegörande handling?

Tolkningsfrågan

- 19 Den hänskjutande domstolen har ställt frågan för att få klarhet i huruvida artikel 5.3 i förordning nr 44/2001 ska tolkas så, att den medger att orten för den skadegörande handling som tillskrivs en av de påstådda skadevällarna, som inte är part i tvisten, läggs till grund för en domstols behörighet i förhållande till en annan påstådd skadevällare, som inte har handlat inom domkretsen för den domstol där talan har väckts.
- 20 I begäran om förhandsavgörande har denna domstol anfört att det finns stöd i tysk rätt för denna möjlighet genom en ”alternativ anknytning till orten för den skadegörande handlingen”. Den vill nu få klarhet i huruvida det är möjligt att i tillämpliga delar tillämpa denna regel i det mål som den har att avgöra.
- 21 Det ska inledningsvis påpekas att den hänskjutande domstolen har angett att talan i det nationella målet, trots att det råder ett avtalsförhållande mellan Karl-Heinz Melzer och MF Global, rör skadestånd utanför avtalsförhållanden. Tolkningsfrågan avser således enbart tolkningen av artikel 5.3 i förordning nr 44/2001.
- 22 Det ska vidare erinras om att bestämmelserna i förordning nr 44/2001 ska tolkas självständigt och med hänsyn tagen till förordningens systematik och syften (se, bland annat, dom av den 16 juli 2009 i mål C-189/08, Zuid-Chemie, REG 2009, s. I-6917, punkt 17 och där angiven rättspraxis, samt dom av den 25 oktober 2011 i de förenade målen C-509/09 och C-161/10, eDate Advertising m.fl., REU 2011, I-10269, punkt 38).
- 23 Med detta sagt ska det framhållas att det endast är med undantag från den grundläggande principen i artikel 2.1 i förordning nr 44/2001 om att domstolarna i den medlemsstat där svaranden har hemvist är behöriga som det i avsnitt 2 i avdelning II i förordning nr 44/2001 föreskrivs ett antal särskilda behörighetsregler, däribland den behörighet som följer av artikel 5.3 i denna förordning.
- 24 Regeln om att behörig domstol är domstol i den ort där skadan inträffade eller kan inträffa är en särskild behörighetsregel. Den ska därför tolkas restriktivt och får inte ge upphov till en tolkning som går utöver de fall som uttryckligen anges i förordning nr 44/2001 (se, analogt, domen i det ovannämnda målet Zuid-Chemie, punkt 22).
- 25 Uttrycket ”den ort där skadan inträffade eller kan inträffa” i artikel 5.3 i förordning nr 44/2001 kan emellertid avse både den ort där skadan uppkom och den där den skadegörande händelsen inträffade, vilket medför att talan kan väckas mot svaranden vid domstolen på den av dessa två orter som käranden väljer (dom av den 19 april 2012 i mål C-523/10, Wintersteiger, punkt 19 och där angiven rättspraxis).
- 26 Det följer härvid av fast rättspraxis att bestämmelsen om behörighet i artikel 5.3 i förordning 44/2001 grundas på att det finns ett särskilt nära samband mellan tvisten och domstolarna i den ort där skadan inträffade eller kan inträffa, vilket med hänsyn till intresset av en god rättskipning och ett ändamålsenligt förfarande gör det befogat att denna domstol ges behörighet (se domarna i det ovannämnda målet Zuid-Chemie, punkt 24, och i de ovannämnda förenade målen eDate Advertising m.fl., punkt 40).
- 27 I mål om skadestånd utanför avtalsförhållanden är domstolen i den ort där skadan inträffade eller kan inträffa nämligen vanligen den mest lämpade att avgöra saken, särskilt med hänsyn till dess närhet till tvisten och med hänsyn till att bevisupptagningen underlättas (se, för ett liknande resonemang, dom av den 1 oktober 2002 i mål C-167/00, Henkel, REG 2002, s. I-8111, punkt 46, och domen i det ovannämnda målet Zuid-Chemie, punkt 24).

- 28 När ett av de anknytningsmoment som fastslagits i ovan i punkt 25 angiven rättspraxis ska bestämmas – för att på så sätt fastställa behörigheten för den domstol som är den mest lämpade att avgöra huruvida samtliga rekvisit beträffande svarandens ansvar är uppfyllda – måste den relevanta anknytningen vara belägen inom domkretsen för den domstol där talan har väckts (se, för ett liknande resonemang, dom av den 25 oktober 2012 i mål C-133/11, Folien Fischer och Fofitec, punkt 52).
- 29 Domstolen kan således härvid konstatera att tolkningsfrågan inte gäller bestämningen av på vilken ort skadan uppkom, utan, såsom generaladvokaten har angett i punkt 40 i sitt förslag till avgörande, tolkningen av uttrycket ”den ort där den skadegörande händelsen inträffade”, i en situation där talan mot den juridiska person som är svarande i målet vid den hänskjutande domstolen inte har väckts på grund av en handling som denna person har företagit inom den domstolens domkrets, utan på grund av en handling som någon annan påstås ha företagit.
- 30 Under sådana omständigheter som har beskrivits i begäran om förhandsavgörande – att talan har väckts mot endast en av flera påstådda skadevällare vid en domstol inom vars domkrets vederbörande inte har handlat – saknas det av princip en anknytning grundad på svarandens handlande.
- 31 För att kunna anse sig vara behörig enligt artikel 5.3 i förordning nr 44/2001 måste den domstol där talan har väckts under dessa omständigheter fastställa varför den skadegörande händelsen trots allt ska anses ha inträffat inom dess domkrets. Detta kräver dock att det, redan vid prövningen av behörighetsfrågan, görs en bedömning som motsvarar prövningen av målet i sak.
- 32 I sådant fall uppkommer nämligen frågan under vilka förutsättningar som det, i ett fall där det finns flera skadevällare, är möjligt att anse att en av skadevällarnas handlingar ska tillskrivas de andra skadevällarna, och att talan därmed skulle kunna väckas mot dessa vid domstolen i den ort där nämnda handlingar har företagits. Då det emellertid saknas ett begrepp som är gemensamt för de nationella rättsordningarna och Europeiska unionens rättsordning och som möjliggör en sådan ansvarsfördelning, är det sannolikt att den domstol där talan har väckts hämtar vägledning i den nationella rätten.
- 33 Detta framgår av att den alternativa anknytning till orten där den skadegörande handlingen företogs av en annan person, som enligt den hänskjutande domstolen skulle kunna tillämpas i det nu aktuella fallet, härleds ur en regel om skadeståndsansvar i tysk rätt, nämligen 830 § BGB.
- 34 Om nationella juridiska begrepp användes vid tillämpningen av förordning nr 44/2001, skulle detta emellertid kunna ge upphov till olika lösningar i medlemsstaterna, vilket skulle undergräva det syfte förordningen har enligt skäl 2 i densamma, nämligen att göra reglerna om domstols behörighet mer enhetliga (se, analogt, dom av den 7 februari 2013 i mål C-543/10, Refcomp, punkt 39).
- 35 Att låta fastställandet av anknytningsmoment grunda sig på bedömningskriterier hämtade från nationell materiell rätt skulle vidare strida mot målet att garantera rättssäkerheten, eftersom det skulle bero på den lag som tillämpas huruvida en handling som en person företagit i en annan medlemsstat än den där domstolen vid vilken talan väckts är belägen, kan anses utgöra en sådan skadegörande händelse som är behörighetsgrundande enligt artikel 5.3 i förordning nr 44/2001. Med en sådan lösning skulle nämligen svaranden inte rimligen kunna förutse var talan kan komma att väckas mot honom.
- 36 I den mån detta leder till att talan kan väckas, på grundval av den skadegörande händelsen, mot en påstådd skadevällare vid en medlemsstats domstol inom vars domkrets denne inte har handlat, skulle nämnda lösning gå utöver de fall som uttryckligen anges i förordningen och följaktligen strida mot dess systematik och syften.

- 37 Med detta sagt utgör den omständigheten att domstolen, inom vars domkrets den påstådda skadevällaren inte själv har handlat, inte kan grunda sin behörighet på den skadegörande händelsen inte något hinder för att tillämpa antingen den allmänna behörighetsregeln eller de särskilda behörighetsreglerna i förordning nr 44/2001, däribland den i artikel 5.1.
- 38 Talan mot en skadevällare kan dock, enligt artikel 5.3 i förordning nr 44/2001, alltid väckas vid domstolen inom vars domkrets denne har handlat, eller, i vart fall, vid domstolen där denne har sin hemvist, enligt den allmänna regeln.
- 39 Såsom generaladvokaten har framhållit i punkt 53 i sitt förslag till avgörande, kan en behörighet att pröva en talan mot personer som inte har handlat inom domkretsen för den domstol där talan har väckts dessutom grundas på artikel 6.1 i förordning nr 44/2001, om villkoren i denna bestämmelse är uppfyllda, bland annat i fråga om att det föreligger ett samband.
- 40 Under de omständigheter som gäller i målet vid den nationella domstolen, där talan väckts mot endast en av flera påstådda skadevällare vid en domstol inom vars domkrets vederbörande inte har handlat, följer det av det ovan anförda att en självständig tolkning av artikel 5.3 i förordning nr 44/2001, i enlighet med dess syften och systematik, utgör hinder för att den skadegörande händelsen kan anses ha inträffat inom denna domkrets.
- 41 Den ställda frågan ska följaktligen besvaras på följande sätt. Artikel 5.3 i förordning nr 44/2001 ska tolkas så, att den utgör hinder för att orten för den skadegörande handling som tillskrivs en av de påstådda skadevällarna, som inte är part i tvisten, läggs till grund för en domstols behörighet i förhållande till en annan påstådd skadevällare, som inte har handlat inom domkretsen för den domstol där talan har väckts.

Rättegångskostnader

- 42 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (första avdelningen) följande:

Artikel 5.3 i rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område ska tolkas så, att den utgör hinder för att orten för den skadegörande handling som tillskrivs en av de påstådda skadevällarna, som inte är part i tvisten, läggs till grund för en domstols behörighet i förhållande till en annan påstådd skadevällare, som inte har handlat inom domkretsen för den domstol där talan har väckts.

Underskrifter